

INCIDENTENPLAN RIOLERING NIJMEGEN

Bureau Kwaliteitsbeheer

Definitief plan (versie 19 mei 2011)

Incidentenplan Riolering Nijmegen

Uitgevoerd door: Bureau Kwaliteitsbeheer

Titel: 'Incidentenplan Riolering Nijmegen'

Auteur: Paul van Oss

Bijdragen: Martijn Apswoude, Arthur Nijhoff (Rioolbeheer), Peter Bekkers (Milieu), Peter Rijke (Wijkonderhoud), Luc Demarteau (Brandweer), Rik de Schepper (WSRL)

Versie: Definitief

Datum: 19 mei 2011

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	AANLEIDING	5
1.2	DOEL	5
1.3	BETROKKEN PARTIJEN	5
1.4	LEESWIJZER	6
2	OPZET INCIDENTENPLAN RIOLERING	7
2.1	HOE IS DIT PLAN OPGEBOUWD	7
2.2	LEIDRAAD RIOLERING MODULE C4100	7
2.3	MAATGEVENDE SCENARIO'S	7
2.4	PLAATS VAN DIT PLAN BINNEN DE 'VEILIGHEIDSKETEN'	8
2.5	AANSLUITEN BIJ BESTAANDE GEMEENTELIJKE STRUCTUREN	10
2.6	KLACHT - INCIDENT - RAMP	11
3	ALGEMEEN STAPPENPLAN	13
3.1	BESCHRIJVING HUIDIGE SITUATIE RONDOM INCIDENTEN	13
3.2	ALGEMEEN STAPPENPLAN	13
3.3	INVULLING PER MAATGEVEND SCENARIO	16
3.4	OPSCHALING	17
3.5	BEVOEGDHEDEN, VERANTWOORDELIJKHEDEN EN COÖRDINATIE	18
4	RELEVANTE INSTANTIES	20
4.1	BESCHRIJVING VAN MOGELIJK BETROKKEN PARTIJEN	20
4.2	ROLLEN	25
5	MAATGEVENDE SCENARIO'S	27
5.1	BESCHRIJVING MAATGEVENDE SCENARIO'S	27
5.2	ACTIEPLANNEN PER SCENARIO	30
6	NAZORG EN EVALUATIE VAN INCIDENTEN	34
6.1	VERHALEN VAN SCHADE OP DE VEROORZAKER	34
6.2	REGISTRATIE DOOR MIDDEL VAN HET LOGBOEK	35
6.3	EVALUATIE INCIDENT	35
7	IMPLEMENTATIE EN EVALUATIE INCIDENTENPLAN	36
7.1	IMPLEMENTATIE INCIDENTENPLAN	36
7.2	EVALUATIE INCIDENTENPLAN	36

BIJLAGEN

- 1 ALGEMEEN STAPPENPLAN
- 2 OVERZICHT BETROKKEN INSTANTIES EN TELEFOONNUMMERS
3. COÖRDINATIE, BEVOEGDHEDEN EN ROLLEN
- 4 SCENARIO'S EN ACTIES
- 5 GEBIEDSKAART MET RISICO'S
- 6 GEBIEDSKAART RIOOLSTELSEL
- 7 LIJST GEVAARLIJKE STOFFEN
- 8 LOGBOEK INCIDENTEN
- 9 EVALUATIE INCIDENTEN
- 10 EVALUATIE INCIDENTENPLAN

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Steeds vaker worden overheden geconfronteerd met incidenten en calamiteiten. Toenemende industriële bedrijvigheid en gebruik van gevaarlijke stoffen brengen risico's voor milieu en volksgezondheid met zich mee. Recente incidenten waarbij stoffen schade aanrichtten aan de riolering, de rioolwaterzuivering, bodem of het oppervlaktewater hebben aangetoond dat voorbereiding op het bestrijden van incidenten noodzakelijk is.

Ook in de gemeente Nijmegen hebben de afgelopen jaren diverse incidenten plaatsgevonden waarbij de riolering betrokken is geweest. Mede naar aanleiding hiervan heeft de gemeente zicht in het GRP 2010 – 1016 tot doel gesteld in de planperiode een incidentenplan riolering op te stellen.

1.2 Doel

De verantwoordelijkheid voor de voorbereiding op incidenten waarbij de riolering betrokken is ligt bij de gemeente. Indien zich een incident voordoet (waarbij de riolering is betrokken) dient de gemeente snel en adequaat op te treden. De kosten en (milieu-) schade van incidenten kunnen immers enorm zijn. Om snel en adequaat te kunnen optreden is het van belang taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij het optreden van een incident zo veel mogelijk vast te leggen.

Het doel van dit incidentenplan riolering is meerledig:

- Adequaet en doelgericht kunnen handelen tijdens een incident;
- Duidelijkheid over bevoegdheden en coordinatie;
- Compleet en helder overzicht van (mogelijk) betrokken partijen;
- Compleet en helder overzicht van (mogelijk) uit te voeren maatregelen;
- Vastleggen, evalueren en leren van incidenten.

1.3 Betrokken partijen

Dit plan is in opdracht van de Directie Grondgebied van de gemeente Nijmegen opgesteld. De afdeling Kwaliteitsbeheer Riolering heeft de contouren van het plan uiteengezet en diverse malen besproken met de direct betrokken belanghebbenden. In nauwe samenwerking is het plan vervolgens verder uitgewerkt, opgesteld en door alle partijen goedgekeurd.

Het plan is in nauw overleg met de volgende betrokken partijen opgesteld.

- Luc Demarteau, Brandweer Nijmegen;

- Rik de Schepper, Waterschap Rivierenland;
- Peter Bekkers, Inspecteur handhaving, Afdeling Milieu;
- Peter Rijke, coördinator piketdienst afdeling wijkonderhoud;
- Martijn Apswoude, KB Riolering;
- Arthur Nijhof, KB Riolering;
- Paul van Oss, KB Riolering (inhuur Royal Haskoning).

Daarnaast hebben een aantal personen inbreng gedurende het proces van opstellen geleverd:

- Ultje van Gorkum, beleidsmedewerker water;
- Martin Ruiter, Afdeling Veligheid;
- Frank Wattenberg, KB Riolering;
- Twan van Kraaij, Bureau Toezicht en Handhaving.

1.4 Leeswijzer

De opzet van dit plan inclusief de relatie met de andere (gemeentelijke) processen is opgenomen in hoofdstuk 2. Het algemene stappenplan inclusief taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden komt aan bod in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 komen de communicatielijnen en contactpersonen aan bod en hoofdstuk 5 beschrijft de verschillende scenario's en daarbij horende concrete actieplannen. In hoofdstuk 6 komt de nazorg en evaluatie van incidenten aan de orde.

2 OPZET INCIDENTENPLAN RIOLERING

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe dit plan is opgebouwd en tot stand is gekomen. Daarnaast gaan we in op de plaats van het plan binnen de veiligheidsketen.

2.1 Hoe is dit plan opgebouwd

Het Incidentenplan Riolering Nijmegen bestaat uit een hoofdrapport met daarbij een aantal bijlagen. Ten tijde van een incident zijn de bijlagen de belangrijkste tools voor de rioolbeheerder en andere betrokkenen. Het hoofdrapport is bedoeld de kaders te stellen en achterliggende keuzes en informatie te onderbouwen en vast te leggen.

Rode draad door het plan zijn de verschillende scenario's van incidenten die kunnen optreden en worden behandeld. Bij de opbouw en uitwerking van het plan is ervoor gekozen zoveel mogelijk modulair te werken. Hierdoor is het onder andere mogelijk om op een later moment bepaalde scenario's toe te voegen of te laten vervallen.

2.2 Leidraad Riolering module C4100

Dit plan is in hoofdlijnen gebaseerd op de module C4100, Incidentenplan Riolering uit de Leidraad Riolering. Deze module is in 2001 door Stichting Rioned opgesteld en is geheel gewijd aan het opstellen van een incidentenplan riolering. Het doel van deze module is beheerders van de riolering een handvat te bieden om tot een 'incidentenplan riolering' te komen. De module is geen 'kant-en-klaar' plan, maar dient als startdocument om te komen tot een dergelijk incidentenplan.

Naast de 3 scenario's van incidenten die in deze module uitvoerig worden besproken hebben we ervoor gekozen om een aantal scenario's toe te voegen. Deze zijn weliswaar minder ingrijpend of gevaarlijk, maar vereisen wel een gedegen aanpak om succesvol te worden afgehandeld.

2.3 Maatgevende scenario's

In dit plan maken we onderscheid in een algemeen stappenplan en stappenplannen die toegesneden zijn op maatgevende scenario's. Bij de melding van een incident treed als eerste het algemene stappenplan in werking. Nadat de aard van het incident in overleg met de betrokkenen is vastgesteld kan worden overgegaan op het stappenplan dat het beste past bij het incident op basis van de maatgevende scenario's. Afhankelijk van het incident kan het noodzakelijk zijn om (een combinatie van) meerdere scenario's te beschouwen. In dit plan onderscheiden we de volgende maatgevende scenario's:

- gevaarlijke lozing;

- explosieve lozing;
- grootschalig vrijkomen rioolwater;
- overbelasting riolering;
- verstopping;
- instorting;
- uitval gemaal.

Een detailbeschrijving van deze scenario's is opgenomen in hoofdstuk 5.

2.4 Plaats van dit plan binnen de 'veiligheidsketen'

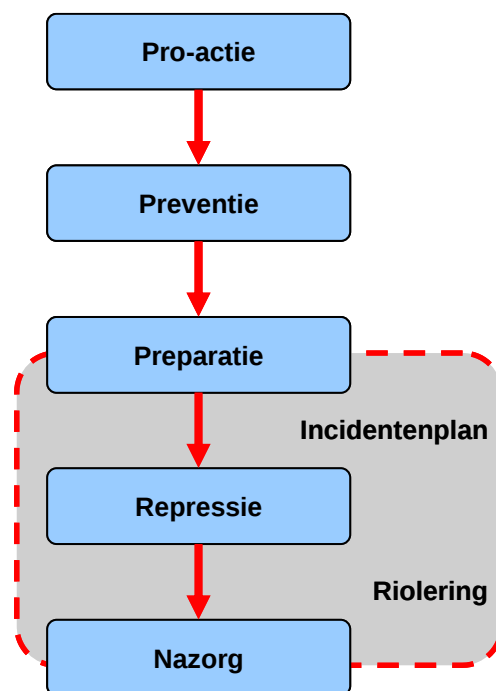
In de rampenbestrijding en veiligheidszorg wordt gewerkt met de zogenaamde veiligheidsketen om bestaande risico's te reduceren en/of een effectieve aanpak van risico's te garanderen.

De veiligheidsketen bestaat uit:

- Pro actie;
- Preventie;
- Preparatie;
- Repressie;
- Nazorg.

In deze paragraaf zal de veiligheidsketen worden behandeld in relatie tot incidenten waarbij riolering betrokken is en waarbij de rioleringsbeheerder actieve inbreng heeft.

Het opstellen van het incidentenplan is onderdeel van de schakel 'preparatie', de concrete acties die in dit plan beneemd zijn worden onderdeel van de schakel 'repressie' en het opstellen en invullen van een logboek zijn onderdeel van de schakel 'nazorg'.

Figuur 2.1: Veiligheidsketen

Pro actie

Pro- actie is de eerste schakel van de veiligheidsketen en houdt in: *het wegnemen van structurele oorzaken van incidenten ter voorkoming van het ontstaan daarvan*. In relatie tot incidenten riolering ligt pro actie heel dicht bij preventie en zal in het vervolg daar worden behandeld.

Preventie

Preventie kan gedefinieerd worden als: *het nemen van maatregelen vooraf ter voorkoming van het ontstaan van incidenten*. Voorbeelden van preventieve maatregelen zijn:

- voorkomen dat riolen door kwetsbare gebieden lopen;
- risico-bedrijven in de gemeente voorzien van een onafhankelijke (oftewel een afsluitbare) riolering;
- bypasses maken;
- compartimering in de riolering aanbrengen;
- herkenbaar maken van infiltratievoorzieningen;
- voorlichting aan de brandweer over wat wel en niet in het riool mag;
- het beschikbaar hebben van overstort-bassins/opvangbekkens, met name bij risicovolle terreinen;
- het regelmatig controleren van het rioolwater;
- KLIC-plicht.

Preparatie

Preparatie omvat alles dat moet worden voorbereid om incidenten te kunnen bestrijden. Het doel van preparatie is zorgen dat mensen en middelen optimaal inzetbaar zijn voor de toebedeelde taak binnen bestrijdingsproces.

Voorbeelden van preparatie zijn:

- Risico inventarisatie (gevaarlijke) stoffen;
- Opstellen van een incidentenplan riolering;
- Het implementeren van een incidentenplan, dat wil bijvoorbeeld zeggen:
 - het in beeld brengen (bij derden) van de rol die de rioleringsbeheerder wil en kan spelen bij het beperken of voorkomen van incidenten;
 - zorgen voor afstemming met waterkwaliteits- en waterkwantiteitsbeheerders en andere relevante betrokkenen. Ook afstemming en een goede communicatie binnen de gemeente is van essentieel belang;
 - Opleiden;
 - Meedoen aan (multidisciplinaire) oefeningen.

Het opstellen van dit incidentenplan riolering is onderdeel van de schakel preparatie binnen de veiligheidsketen.

Repressie

Repressie is de daadwerkelijke bestrijding van een incident en zal met name gericht zijn op de effect- en gevolgbestrijding. Repressie omvat in dit plan de onderstaande stappen:

- Melding van het incident;
- Doorgeven aan rioolbeheerder;

- Beoordeling door rioolbeheerder;
- Opschalen/ doormelden/ informeren;
- Uitvoeren van concrete acties ter bestrijding van het incident.

De inhoudelijke invulling (concrete acties) van dit incidentenplan is onderdeel van deze schakel.

Nazorg

Nazorg omvat al hetgeen nodig is om zo snel mogelijk de gevolgen te herstellen en in de 'normale' situatie terug te keren. Voorbeelden van nazorg zijn:

- Het weer laten functioneren van het riool;
- Opruimwerkzaamheden;
- Afhandeling eventuele schadeclaims;
- Evalueren en leren.

2.5 Aansluiten bij bestaande gemeentelijke structuren

Het incidentenplan riolering dient aan te sluiten bij de andere bestaande plannen op het gebied van rampenbestrijding. Dit zijn het Gemeentelijk rampenplan en in het bijzonder deelplan 17 van dit rampenplan; deelplan Milieu. De aansluiting bij het rampenplan krijgt in het incidentenplan met name vorm door de (mogelijke) opschaling van een incident naar een ramp goed te waarborgen.

Gemeentelijk Rampenplan

Indien zich in de gemeente een zwaar ongeval of een ramp voordoet, vindt de bestrijding van de gevolgen plaats conform de regels van het gemeentelijk rampenplan. Het rampenplan geeft de organisatie en coördinatie weer van de diensten, instanties en individuele personen betrokken bij de bestrijding van rampen en zware ongevallen. Het rampenplan bestaat uit drie delen, te weten:

- deel I: De organisatie van de bestrijding van rampen en zware ongevallen;
- deel II: Deelplannen en de uitvoering daarvan;
- deel III: Hulpverleningsregister (wordt actueel gehouden door het provinciaal bestuur).

Deelplan 27: Milieu

Indien bij incidenten aan het riool wordt besloten om op te schalen naar een ramp, maakt de afhandeling onder proces 27; Milieu. Het besluit tot opschaling naar rampenplan vindt plaats door de burgemeester op advies van brandweer en ambtenaar openbare veiligheid. In die omstandigheden kan het noodzakelijk zijn een actiecentrum 'Milieu' in te stellen. Vanaf het moment, dat

er gewerkt wordt volgens het gemeentelijke rampenplan zal het proces 'Milieu' via deelplan 27 Milieu verlopen.

2.6 Klacht - Incident - Ramp

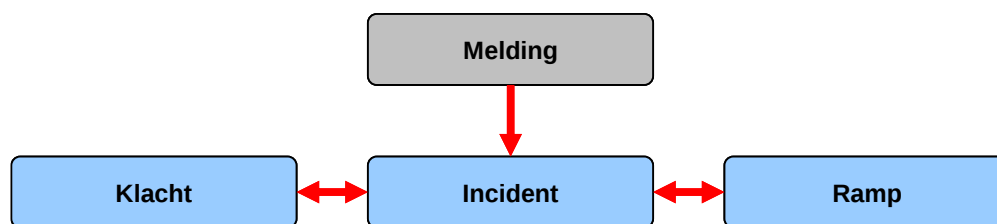
De termen incident, calamiteit en ramp en melding en klacht worden nog al eens door elkaar gebruikt en (kunnen) zorgen voor verwarring. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen spreken we in dit incidentenplan van een incident en niet van een calamiteit. Voor de goede orde wordt de betekenis van deze termen in relatie tot het incidentenplan riolering onderstaand beschreven.

Melding

Onder een melding verstaan we een *signaal uit de maatschappij* aan de gemeentelijke organisatie met betrekking tot een onderdeel van de openbare ruimte. Voorbeelden van meldingen (tussen haakjes voorbeeld van melder):

- Defecte of ontbrekende putdeksel (bewoner);;
- Ingestort riool (politie);
- Lozing van bluswater op het riool (brandweer);
- Lozing van een product op de riolering (bedrijf).

Een melding kan leiden tot een klacht, incident of ramp. Een melding dient in eerste instantie te worden beschouwd als een 'incident'; na beoordeling door de rioolbeheerder kan het incident worden afgeschaald naar 'klacht'. Op advies van de Officier van Dienst (brandweer) of ambtenaar openbare veiligheid (AOV) kan de burgemeester besluiten tot het opschalen van 'incident' naar 'ramp'.

Figuur 2.2: Klacht – Incident - Ramp

Klacht

Een klacht is een uiting van ontevredenheid over (het functioneren van) een onderdeel van de openbare ruimte, zoals bijvoorbeeld de riolering.

Voorbeelden van klachten:

- Water op straat als gevolg van hevige neerslag;
- Verstopping van een huisaansluiting;
- Verstoppte of defecte kolk.

Incident

Een incident is een onvoorziene gebeurtenis waarbij een verstoring van de openbare veiligheid is ontstaan en waardoor maatregelen noodzakelijk zijn om de oorspronkelijke situatie te herstellen en de dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.

Ramp

In de Wet Rampen en Zware Ongevallen wordt onder ramp of zwaar ongeval verstaan: Een gebeurtenis waardoor een ernstige verstoring van de openbare veiligheid is ontstaan, waarbij het leven en de gezondheid van vele personen, het milieu of grote materiële belangen in ernstige mate worden bedreigd of zijn geschaad, en waarbij een gecoördineerde inzet van diensten en organisaties van verschillende disciplines is vereist om de dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.

3 ALGEMEEN STAPPENPLAN

In dit hoofdstuk behandelen we het algemene stappenplan dat gevolgd kan worden indien er een incident optreedt waarbij de riolering betrokken is. De werkwijze in de huidige situatie, eventuele opschaling en bevoegdheden en verantwoordelijkheden komen ook aan de orde.

3.1 Beschrijving huidige situatie rondom incidenten

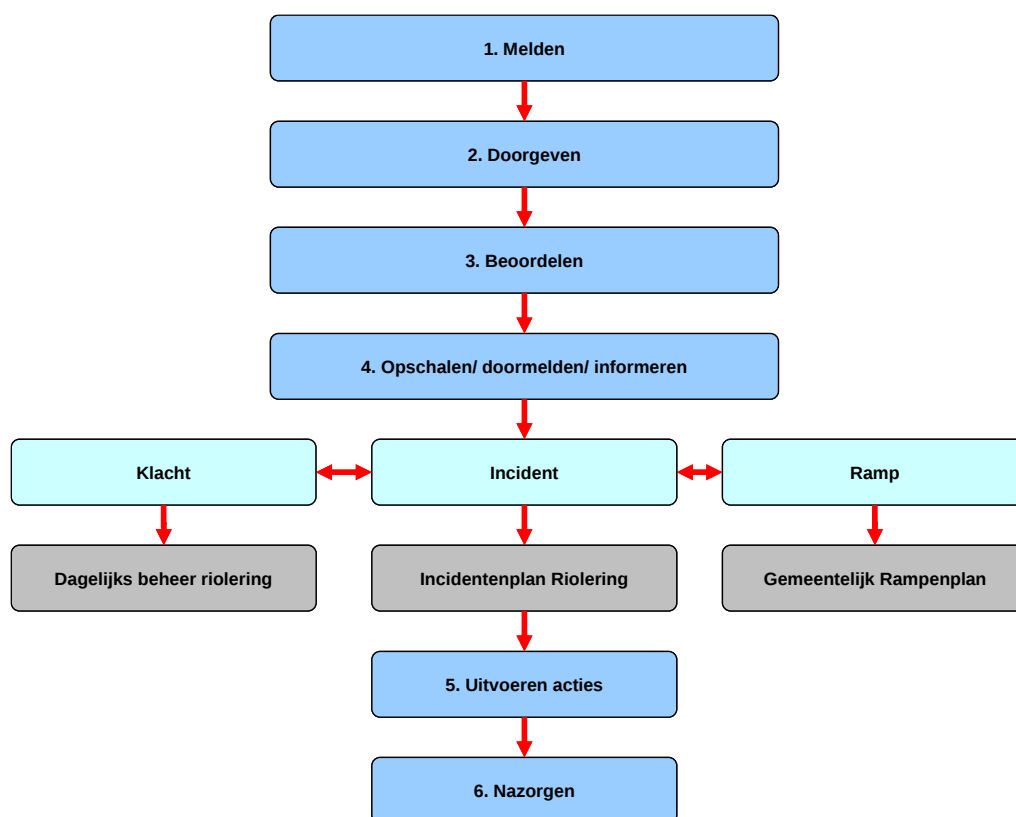
In de huidige situatie (voor inwerkingtreding van dit incidentenplan) zijn er geen vaste patronen voor het handelen tijdens (riool) incidenten. De afhandeling is sterk afhankelijk van de plek waar de melding binnen komt en de persoon die op dat moment het incident op zicht neemt. Dit wil overigens niet zeggen dat de afhandeling niet voldoende op niveau is, maar er is altijd ruimte voor verbetering.

Er doen zich echter wel situaties voor die ervoor zorgen dat de afhandeling van een incident onnodige vertraging oploopt of beter had kunnen worden uitgevoerd. De structuur over hoe te handelen tijdens incidenten ontbreekt, op dit moment wordt dit veelal ad-hoc aangepakt. Deze situaties kunnen voorkomen worden door het opstellen van een incidentenplan. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Buiten diensturen gaan de meldingen naar het VMC, maar de kennis ontbreekt hier;
- Het is niet duidelijk welke (gemeentelijke) instantie de coördinatie op zich moet nemen;
- Er is onvoldoende inzicht in wie bij een incident betrokken of geïnformeerd dient te worden, waardoor de juiste instanties niet of te laat betrokken worden;
- Het is onduidelijk welke instantie bevoegd is om maatregelen te nemen;
- Het is onduidelijk wie de kosten voor de maatregelen (in eerste instantie) op zich neemt;
- Er is onvoldoende inzicht in de basiskenmerken van het rioolstelsel;
- Er is onduidelijkheid over welke stoffen in welke hoeveelheden schadelijk zijn voor rioolstelsel, RWZI of oppervlaktewater;
- De rioolbeheerders hebben geen piketdienst, waardoor ze buiten kantooruren formeel nietbereikbaar zijn.

3.2 Algemeen stappenplan

Het algemene stappenplan geeft inzicht in de stappen die gezet moeten worden vanaf de melding tot aan de nazorg van een incident. In figuur 3.1 is het stappenplan schematisch weergegeven.

Figuur 3.1: Algemeen stappenplan bij meldingen riolering

Melden

Meldingen komen bij voorkeur binnen op één centraal punt. In praktijk komen de meldingen binnen via verschillende kanalen zoals Politie, Brandweer, Waterschap, afdeling milieu, rioolbeheerder, wijkbeheerder etc. Het belangrijkste is uiteindelijk dat de melding snel binnenkomt bij de juiste instantie(s). Bij meldingen waarbij de riolering betrokken is dient de rioolbeheerder zo spoedig mogelijk te worden ingelicht. Hij kan indien noodzakelijk andere betrokken partijen op de hoogte brengen.

In Nijmegen is het centrale meldpunt het Klant Contact Centrum (KCC) dat bereikbaar is via het centrale telefoonnummer 14 024. Het KCC is bereikbaar tijdens kantooruren. Buiten kantooruren is dit nummer doorgeschakeld naar de VerkeersManagementCentrale (VMC) omdat dit de enige gemeentelijke dienst is die 24/7 bemand is. Vanuit het centrale meldpunt moeten de meldingen worden doorgestuurd naar de juiste afdeling.

Voor een goede inschatting dienen ten minste de onderstaande kenmerken van een melding te worden genoteerd:

- Wat is de aard van het incident;
- Op welke locatie vindt het incident plaats;
- Wat is de omvang van het incident;

- Wie is de melder/ contact (telefoonnummer).

Doorgeven (aan rioolbeheerder)

Nadat een melding is binnengekomen bij het centraal meldpunt (14 024) of één van de betrokken instanties, dient de rioleringsbeheerder gealarmeerd te worden. Indien de melding via één van de andere instanties (Brandweer, WSRL, Milieu) binnenkomt wordt de melding indien nodig ook doorgemeld aan andere betrokkenen. De betrokken instantie die de melding in eerste instantie ontvangt neemt tot nader order de coördinatie op zich. De coördinerende rol wordt alleen in onderling overleg overgedragen.

In Nijmegen is de afdeling Kwaliteitsbeheer Riolering verantwoordelijk voor de inhoudelijke afhandeling en/of ondersteuning bij een incident. Deze afdeling wordt bemand door 3 medewerkers binnendienst en 1 medewerker buitendienst. Tijdens kantooruren is er altijd 1 persoon aanwezig voor het aannemen en beantwoorden van telefonische vragen van collega's en burgers. Buiten kantooruren bestaat er géén piketregeling voor deze rioolbeheerders. De wijkopzichters van de afdeling wijkonderhoud draaien buiten kantooruren piketdienst en zijn vanuit de gemeente het eerste aanspreekpunt bij incidenten waarbij riolering is betrokken.

Beoordelen (door rioolbeheerder)

Nadat de melding en de contactpersoon (door het centraal meldpunt) aan de rioleringsbeheerder of andere betrokken instantie zijn doorgegeven, dient er een verificatie en beoordeling van de melding plaats te vinden. Dit dient door een deskundige gedaan te worden (dus niet door het centraal meldpunt!). De rioolbeheerder (of andere coördinator) zal hiervoor contact moeten opnemen met degene die de melding heeft gedaan (bijvoorbeeld de brandweer, een bedrijf of inwoner) of met een (contact)persoon ter plaatse. Via deze persoon zal snel informatie verkregen moeten worden, bijvoorbeeld over situatie/gevaren met betrekking tot het gemeentelijk riool, gaat het om een lozing en zo ja om welke stof, hoeveelheden, inschatting tijdsduur lozing, etc. De rioolbeheerder kan dan een eerste beoordeling geven over de gevolgen voor het gemeentelijk riool en het milieu. Aan de hand van de beoordeling van de rioleringsbeheerder kan een scenario gekozen worden, met een bijbehorend stappenplan.

Opschalen / doormelden / informeren

Nadat de rioolbeheerder (of andere coördinator) een inschatting heeft gemaakt van de gevolgen die het incident heeft voor bijvoorbeeld het gemeentelijk riool, het milieu (bodem, oppervlaktewater), de volksgezondheid, de RWZI, etcetera, kan hij overgaan tot het opschalen en alarmeren/informeren van anderen, dan wel het zelf afhandelen. Afhankelijk van de aard van het incident dienen hierop andere relevante

diensten/organisaties/instanties gealarmeerd of geïnformeerd te worden. Dit kan eventueel ook al vanuit het centraal meldpunt geschieden.

In hoofdstuk 4 en 5 is omschreven welke instanties op welk moment dienen te worden gealarmeerd of geïnformeerd.

Uitvoeren (concrete) acties

De rioleringsbeheerder dient het juiste scenario te bepalen (dat is voorgeschreven in het incidentenplan) en het bijbehorende stappenplan uit te voeren. Deze stap (het nemen van concrete acties) kan natuurlijk gelijktijdig met het opschalen/doormelden/informereren ingezet worden. Voorbeelden van concrete acties zijn:

- Voorkomen van instroming van stoffen in het riool;
- Afsluiten van riolen en of gemalen;
- Verdunnen van verontreiniging in afvalwater;
- Affakkelen van explosieve gassen;
- Leegzuigen van riolen door reinigingsbedrijf;
- Doorspoelen, ventileren, ontluchten;
- Transport van afvalwater per as;
- Herstelwerkzaamheden, opruimacties.

De concrete acties per scenario zijn opgenomen in hoofdstuk 5.

Nazorgen

Onder nazorg van incidenten waarbij de riolering betrokken is verstaan we in dit plan het verhalen van de kosten op de veroorzaker en het evalueren van opgetreden incidenten. In beide gevallen is het registreren van het verloop tijdens het incident heel belangrijk. Voor het optimaal functioneren van een incidentenplan riolering is het daarnaast van groot belang dat het plan actueel gehouden wordt. Om het plan actueel te houden moet het periodiek getoetst worden. Hierbij moet vast komen te staan of het huidige plan qua samenstelling en actualiteit van de gegevens voldoet.

3.3 Invulling per maatgevend scenario

Het is niet de intentie om in dit plan alle benodigde acties exact vast te leggen en voor te schrijven. Ieder incident heeft zijn eigen karakter en past nooit helemaal binnen een maatgevend scenario. Wat we wel willen bereiken met dit plan is dat er duidelijkheid komt over:

- Wie te betrekken;
- Waar en hoe te bereiken;
- Wie heeft de leiding;
- Wie is bevoegd;
- Wanneer opschalen;
- Welke mogelijke acties kunnen worden genomen.

In hoofdstuk 5 wordt per scenario het toegesneden stappenplan behandeld.

3.4 Opschaling

Wanneer een incident omvang van een zwaar ongeval of ramp aanneemt, zal ook de coördinatie van de rampbestrijdingsorganisatie zich uitbreiden van de normale hulpverlening tot de hulpverlening zoals omschreven in het Gemeentelijk Rampenplan. Deze opschaling vindt plaats volgens de gecoördineerde regionale incidentenbestrijdings procedure (GRIP).

GRIP

De Gecoördineerde Regionale Incidentbestrijdings Procedure (GRIP) is in Nederland een landelijke afspraak over de opschaling van incident- en rampenbestrijding voor professionele hulpverleners als de brandweer, politie en Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (waaronder ambulancediensten). De procedures regelen opschaling op operationeel niveau op de plaats van het incident en daarnaast op bestuurlijk niveau van gemeente tot waar nodig zelfs landelijk

De procedure is ingericht om bij het bestrijden van van ongevallen en rampen de juiste hulpverleners en functionarissen op het juiste moment in te schakelen. Tijdens de dagelijkse werkzaamheden geldt voor alle hulpverleners de 0-fase; oftewel er is geen centraal gecoördineerde incidentbestrijding nodig en de werkzaamheden behoren tot de dagelijkse routine. Zodra één van de bij de bestrijding betrokken hulpdiensten (brandweer, GHOR/GGD, politie) daar behoefte aan heeft, kan deze een GRIP-fase afkondigen. In de meeste gevallen zal dit GRIP-fase 1 zijn.

Fase	Reikwijdte van het incident
Fase 0	Dagelijkse werkzaamheden
GRIP 1	Bronbestrijding. Incident van beperkte afmetingen. Afstemming tussen de verschillende disciplines nodig.
GRIP 2	Bron- en effectbestrijding. Incident met duidelijke uitstraling naar de omgeving.
GRIP 3	Bedreiging van het welzijn van (grote groepen van) de bevolking binnen één gemeente.
GRIP 4	gemeenten, of regio- of provincieoverschrijdend (of nabij grens tussen regio's) en dreiging van uitbreiding. Mogelijk schaarste.

Waarborgen van opschaling bij rioolincidenten?

De belangrijkste aansluiting van het incidentenplan met het Gemeentelijk Rampenplan is een goede waarborging van de opschaling vanuit de dagelijkse omstandigheden naar een GRIP fase. Een GRIP fase kan worden afgekondigd door Brandweer, Politie of andere hulpdiensten. Deze zijn echter niet altijd aanwezig bij een incident. Om deze reden dient bij ieder incident de

Ambtenaar Openbare Veiligheid (AOV) van de gemeente Nijmegen te worden berokken.

De AOV is tijdens een GRIP 1 fase ook formeel verantwoordelijk namens de gemeente en heeft in die hoedanigheid de gemandateerde bevoegdheid (mandaat burgemeester) om opdrachten te geven aan mensen in de gemeentelijke organisatie om bepaalde activiteiten uit te voeren om de schade te beperken en de calamiteit te bestrijden. Daarnaast kan de AOV ook zorg dragen voor goede communicatie met bestuur en burgers. De gemeente Nijmegen heeft een 24 uren piketdienst met 6 medewerkers.

3.5 Bevoegdheden, verantwoordelijkheden en coördinatie

Tijdens de repressie van een incident is het belangrijk om duidelijk te hebben:

- Wie betrokken dient te worden;
- Wie de leiding moet nemen;
- Wie waartoe bevoegd is;
- Wie welke andere verantwoordelijkheden neemt.

In deze paragraaf proberen we hier inzichtelijk te maken hoe dat in de toekomst bij incidenten rondom riolering dient plaats te vinden.

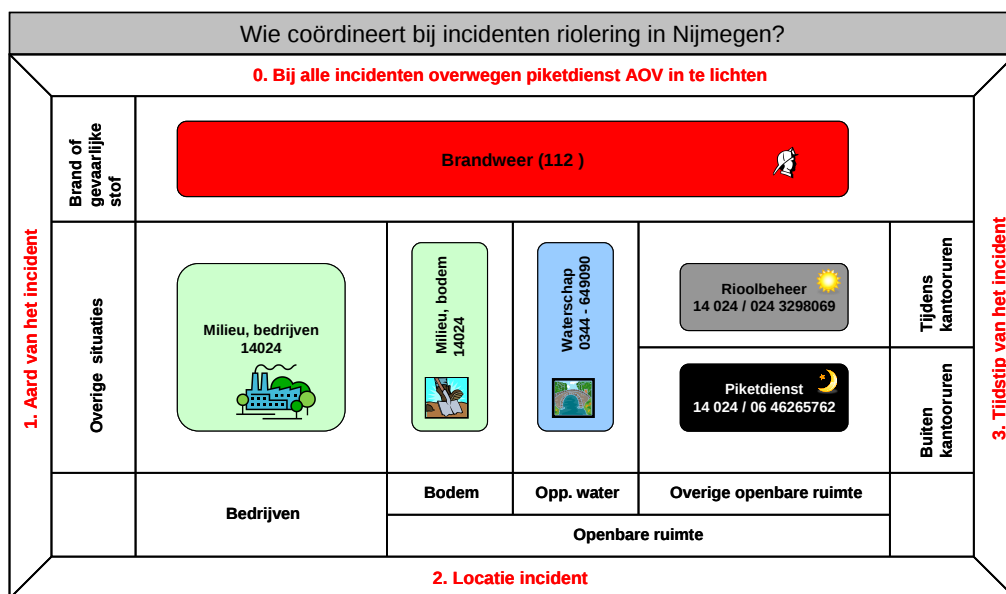
Bevoegdheden en verantwoordelijkheden

Iedereen die betrokken is bij een incident moet de verantwoordelijkheid nemen om ervoor te zorgen dat de nadelige gevolgen zoveel mogelijk worden beperkt. Kostenafwegingen etcetera dienen daarbij een zo klein mogelijke rol te spelen en achteraf worden afgehandeld.

Bevoegdheden en coördinatie liggen dicht bij elkaar. De instantie die de belangrijkste bevoegdheden heeft in een bepaalde setting zal vanzelfsprekend ook de coördinerende rol op zich nemen. In paragraaf 4.1 is in het overzicht van mogelijk betrokken instanties ook aangegeven wat de specifieke bevoegdheden zijn.

Stappenplan coördinatie

Het verbeteren van de coördinatie tijdens incidenten is één van de belangrijkste leerpunten van incidenten uit het verleden. Vaak was het onduidelijk wie de leidende rol op zich moest nemen. In overleg met alle betrokken partijen is het schema in figuur 3.1 opgesteld dat hier duidelijkheid in moet geven.

Figuur 3.2: Wie coördineert bij incidenten riolering in Nijmegen – stappenplan

Wie coördineert bij incidenten riolering in Nijmegen – stappenplan:

Stap 0: Bij alle incidenten overwegen de piketdienst in te schakelen (14 024)

- Communicatie (pers en bestuurders), opschaling, relatie rampenplan

Stap 1: Aard van het incident

- Brand of gevaarlijke stof -> Brandweer (112)
- Overige situaties -> afhankelijk van locatie (2)

Stap 3: Locatie van het incident

- Bedrijfs- of bedrijventerrein -> Afd. Milieu (14 024)
- Openbare ruimte:
 - Bedreiging voor bodem -> Afd. Milieu (14 024)
 - Bedreiging voor oppervlaktewater -> Waterschap Rivierenland (0344 649090)
 - Overige openbare ruimte -> afhankelijk van tijdstip (3)

Stap 4: Tijdstip van het incident

- Tijdens kantooruren -> Afdeling Rioolbeheer (14 024 / 024 3298069)
- Buiten kantooruren -> Piketdienst wijkonderhoud (14 024 / 06 46265762)

4 RELEVANTE INSTANTIES

In dit hoofdstuk beschrijven we welke instanties en partijen wanneer en op welke manier betrokken dienen te worden in geval van een incident.

4.1 Beschrijving van mogelijk betrokken partijen

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de meest relevante mogelijk betrokken partijen bij een incident. In dat overzicht is een korte omschrijving opgenomen en aangegeven wanneer deze instantie betrokken dient te worden en wat de bevoegdheden van de betreffende instantie zijn. In deze paragraaf wordt elke partij kort behandeld.

Afdeling Stadsbeheer, Bureau Kwaliteitsbeheer

Het bureau Kwaliteitsbeheer houdt toezicht op de kwaliteit van beheer en onderhoud van bestaande voorzieningen. De rioolbeheerders maken onderdeel uit van deze afdeling. De rioolbeheerders hebben inzicht in de ligging, aard, functie en kwaliteit van het rioolstelsel en kunnen daarnaast de gemeentelijke rioolgemalen in- en uitschakelen. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor het naar behoren functioneren van de riolering.

Bij ieder incident waarbij de riolering is betrokken dient Bureau Kwaliteitsbeheer te worden ingeschakeld, danwel minimaal te worden ingelicht. Zij kunnen het beste de gevolgen voor de gemeentelijke riolering inschatten en waar nodig maatregelen nemen.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van de rioolbeheerders zijn:

- Bedienen (in/uitschakelen) van gemeentelijke gemalen;
- Treffen van passende verkeersmaatregelen;
- Inschakelen van rioolreinigings- en inspectiebedrijven;
- Inschakelen van civiele aannemers;
- Inschakelen van derden voor metingen/ monsternamen afvalwater.

In bepaalde gevallen kan het noodzakelijk zijn dat de rioolbeheerder vóór het nemen van beslissingen financiële rugdekking nodig heeft van zijn leidinggevende(en). In dergelijke gevallen neemt hij contact op met het bureauhoofd of afdelingshoofd.

Afdeling Milieu, bureau bedrijven

Het bureau bedrijven van de afdeling milieu verleent omgevingsvergunning aan bedrijven in de gemeente Nijmegen en ziet erop toe dat deze bedrijven zich aan de milieuregels houden. De medewerkers (handhavers) hebben een goed overzicht van de processen en (gevaarlijke) stoffen waarmee de bedrijven werken en stoffen die op het terrein aanwezig zijn (opslag). Ten

aanzien van bodemgerelateerde zaken wordt bureau bedrijven geadviseerd door bureau bodem. Bureau bodem.

Indien zich een incident voordoet bij een bedrijf, dient dit door het bedrijf te worden gemeld aan Bureau Bedrijven (melding in geval van zogenaamde ongewone voorvallen). In dergelijke gevallen zijn zij dus vaak ook de ingang voor de melding.

Bureau Bedrijven dient te worden ingelicht/ ingeschakeld indien een incident zicht voordoet op een bedrijventerrein en/of wanneer er een bedrijf bij betrokken is.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van de medewerkers van Bureau Bedrijven zijn:

- Vergunningverlening en handhaving;
- Toezicht op bedrijfsterrein in kader van handhaving;
- Beoordelen en adviseren ten aanzien van de milieu effecten;
- Inschakelen van gespecialiseerde reinigingsbedrijven.

Afdeling Veiligheid

De afdeling Veiligheid adviseert en ondersteunt de burgemeester bij vraagstukken op het terrein van openbare orde en veiligheid. Zij vervult diverse schakelfuncties binnen de gemeentelijke rampenorganisatie. De afdeling adviseert de burgemeester over het inschakelen van (delen van) de gemeentelijke rampenorganisatie bij incidenten en opschaling zowel binnen de gemeentelijke organisatie als ten aanzien van de hulpdiensten. Bij ieder incident waarbij de openbare veiligheid (mogelijk) in gevaar dreigt te komen, waarbij bestuurlijke afbreukrisico's mogelijk zijn (een goede indicatie is persaandacht) of waarbij het wenselijk is om het bestuur te betrekken/ te informeren, kan de Ambtenaar Openbare Veiligheid (AOV) worden ingeschakeld.

Bij opschaling naar GRIP 1 is de AOV formeel verantwoordelijk namens de gemeente voor de aansturing van gemeentelijke actiecentra in de rampenorganisatie en kan deze (namens de burgemeester) opdrachten te geven om de schade te beperken en de calamiteit te bestrijden.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van de Ambtenaar Openbare Veiligheid zijn:

- Communicatie (pers en bestuurders);
- opschaling, relatie rampenplan.

Afdeling Projectmanagement en –realisatie, bureau Coördinatie en Directievoering

De coördinatoren (COR's) van bureau Coördinatie en Directievoering coördineren alle omvangrijke werkzaamheden die plaatsvinden in de openbare ruimte in de fases voorbereiding en realisatie.

De COR dient te worden ingeschakeld indien een incident zich voordoet binnen de grenzen van een uitvoeringsproject.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van de coördinator is:

- Verzorgen van het contact met de uitvoerende aannemer(s);
- Zorgen voor een goede financiële verantwoording;

Afdeling Stadsbeheer, bureau Wijkonderhoud

Bureau Wijkonderhoud is verantwoordelijk voor het onderhoud in de wijken. Het onderhoud wordt verzorgd door eigen onderhoudsploegen, die werken onder leiding van een wijkopzichter. Wijkopzichters zijn vaak het eerste aanspreekpunt zijn bij klachten of meldingen vanuit de wijk en zullen deze indien nodig doormelden naar de rioolbeheerder. De wijkopzichters zijn tevens de eerste gemeentelijke ingang bij incidenten buiten kantooruren omdat zij piketdiensten draaien.

De wijkopzichter dient te worden ingeschakeld bij een incident indien de inzet van eigen onderhoudsploeg gewenst is.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van de Wijkopzichter zijn:

- Inschakelen/aansturen van Bel en Herstel team(s);
- Inschakelen van (vaste) aannemer(s);

Afdeling Stadsbeheer, bureau Toezicht en Handhaving

Bureau Toezicht & Handhaving heeft zorg voor een leefbaar, schoon en veilig Nijmegen. Dat doen we doordat onze toezichthouders de burgers en ondernemers helpen door het beantwoorden van vragen, toezicht te houden in de stad en daar waar nodig handhavend op te treden. De toezichthouders zijn Buitengewoon Opsporings Ambtenaren (BOA's) en dat geeft hen bepaalde bevoegdheden op basis waarvan zij mogen handhaven. De handhaving vindt plaats op basis van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

Bureau Toezicht en Handhaving kan worden ingeschakeld indien bewoners zaken in het riool hebben geloosd die daarin niet thuis horen. Dit zal met name in het traject van nazorg plaatsvinden.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van de Buitengewoon Opsporings Ambtenaren zijn:

- Handhaven op basis van de APV (behalve bij ramp).

Waterschap Rivierenland

Waterschap Rivierenland is zowel waterkwantiteit en – kwaliteitsbeheerder als beheerder van de zuiveringstechnische werken

Het waterschap moet worden gealarmeerd indien sprake is van (mogelijke) oppervlaktewaterverontreiniging en/of (mogelijke) schade aan zuiveringstechnische werken. (bijvoorbeeld eindgemaal, persleiding of rioolwaterzuiveringsinrichtingen). In de aansluit en lozingsvergunningen is geregeld dat de gemeente de waterschappen in dergelijke gevallen op de hoogte moet stellen. Het waterschap kan daarbij aanwijzingen geven voor de bescherming van het oppervlaktewater en zuiveringstechnische werken. De gemeente moet die opvolgen. Daarnaast verricht het waterschap metingen, zowel in oppervlaktewater als riool, die primair gericht zijn op de bescherming van de RWZI en/ of oppervlaktewater.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van Waterschap Rivierenland zijn:

- Bedienen (in/uitschakelen) van hoofdgemalen (in beheer van WSRL);
- Opleggen van tijdelijke maatregelen aan de gemeente ter bestrijding van de nadelige gevolgen (oppervlaktewater of zuiveringstechnische werken);
- Het nemen van maatregelen ter bescherming van het oppervlakte water en/of de RWZI;
- Uitvoeren van metingen en/of monsternamen (in oppervlakte water en rioleringen).

Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is waterkwantiteit en – kwaliteitsbeheerder van rivier de Waal en het Maas-Waalkanaal. Daarnaast is ze beheerder van de rijksweg A73.

Rijkswaterstaat moet gealarmeerd worden bij incidenten:

- op het grondgebied van Rijkswaterstaat;
- op andere wegen die van invloed zijn op de verkeersafwikkeling;
- nabij rijkswegen die van invloed zijn op de weggebruiker (bijvoorbeeld passerende concentraties gevaarlijke stoffen na een persleidingbreuk, incidenten die weggebruikers afleiden, etcetera).

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat zijn:

- Opleggen van tijdelijke maatregelen aan de gemeente ter bestrijding van de nadelige gevolgen voor oppervlaktewater;
- Afsluiten van rijkswegen voor verkeer;

Brandweer

De brandweer is belast met het voorkomen, beperken en bestrijden van brand, het beperken van brandgevaar, het beperken van ongevallen bij brand en alles wat daarmee verband houdt. Ook draagt zij zorg voor het beperken en bestrijden van gevaar voor mens of dier bij ongevallen anders dan brand. Tot slot heeft zij een coördinerende taak bij grootschalige incidenten.

De brandweer dient derhalve gealarmeerd te worden bij alle incidenten waarbij gevaar bestaat voor mens of dier.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van Brandweer zijn:

- Bron- en effectbestrijding;
- Ontsmetting van mens en dier;
- Ontsmetten van voertuigen en infrastructuur;
- Waarnemen en meten;
- Toegankelijk / begaanbaar maken;
- Facilitaire zaken;
- Operationele informatievoorziening.

Politie

De politie moet worden ingeschakeld bij die incidenten waarbij strafbare feiten zijn gepleegd, waarbij verwijtbaar gedrag heeft plaatsgevonden en/of waarbij de openbare orde in het geding is. In het laatste geval zullen het afzetten van wegen en het omleiden van verkeer de primaire taken zijn.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van de politie zijn:

- Ontruiming en evacuatie;
- Afzetten en afschermen;
- Regelen verkeer;
- Handhaven rechtsorde;
- Identificatie overleden slachtoffers;
- Begidsen;
- Strafrechtelijk onderzoek.

GHOR/GGD

De GGD moet worden ingeschakeld bij incidenten als een reeds aanwezige of dreigende schade aan de volksgezondheid via water, lucht en/of bodem vermoed wordt. Meestal wordt de GGD op initiatief van de brandweer gealarmeerd.

De bevoegdheden/verantwoordelijkheden van GHOR/GGD:

- Preventieve openbare gezondheidszorg;
- Geneeskundige hulpverleningsketen;

- Psychosociale hulpverleningsketen.

Provincie

Provincie Gelderland is bevoegd gezag voor het verlenen en handhaven van omgevingsvergunningen voor IPPC en BRZO bedrijven. Provincie is daarnaast wegbeheerder van provinciale wegen.

Bij ernstige of dreigende verontreiniging van lucht en/of provinciale (water)wegen dient de dienst die binnen de provincie verantwoordelijk is voor bodem, water en milieu gewaarschuwd te worden. Leidt deze verontreiniging tot een (dreigende) verstoring van de openbare orde in de provincie dan moet ook het kabinet van de commissaris van de Koningin gewaarschuwd worden.

Het contact met de provincie loopt in eerste instantie via de afdeling Milieu, bureau bedrijven.

Aannemers

Reinigingsbedrijven en GWW aannemers spelen bij veel incidenten een uitvoerende rol op initiatief van één van de andere belanghebbenden (vaak de rioolbeheerder). Dit kunnen bestaande (vaste) relaties van de gemeente zijn (zoals DAR), maar dat is niet noodzakelijk.

Voor het opruimen van gevaarlijke stoffen en andere milieu incidenten heeft de gemeente een contract met de firma Wilchem die gespecialiseerd en gecertificeerd is in dergelijke werkzaamheden.

4.2 Rollen

Voor een gestructureerde aanpak van incidenten is het van belang dat duidelijkheid bestaat bij alle instanties over wie elke rol op zich neemt. We maken in dit incidentenplan onderscheid in 3 rollen; coördinerend, adviserend en uitvoerend. In praktijk lopen deze rollen door elkaar en hebben de meeste belanghebbenden meerdere rollen.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de betreffende rollen van de belangrijkste instantie tijdens incidenten waarbij riolering is betrokken.

Coördinerende rol

De coördinerende rol ligt in principe bij de instantie die de meeste bevoegdheden heeft bij het betreffende incident. Dit zal in veel gevallen ook de instantie zijn die het meeste (milieu) schade heeft van het incident. De coördinerende rol houdt in dat:

- De leiding van het bestrijden van (de gevolgen van) het incident wordt genomen;
- De juiste andere instanties worden gealarmeerd en/of geïnformeerd;

- Advies wordt ingewonnen bij betrokkenen of externen;
- In overleg met alle betrokkenen de te nemen maatregelen worden besproken.

De coördinerende rol wordt in eerste instantie opgepakt door de partij waar de melding binnen komt. Met behulp van het coördinatie overzicht dient deze partij de andere belanghebben te informeren en eventueel de coördinatie over te dragen.

Adviserende rol

Alle instanties hebben een adviserende rol vanuit hun expertise en vakgebied. Van alle instanties wordt verwacht dat de benodigde kennis om het incident tot een goede afloop te brengen up to date en voorhanden is. De rioolbeheerder dient in dit kader actuele informatie beschikbaar te hebben van onder andere:

- Ligging van het rioolstelsel, gemalen, overstorten en uitlaten;
- Afstromingsrichting, diepteligging en afmetingen;
- Afvalwaterhoeveelheden en pompcapaciteiten.

Om deze adviserende rol goed uit te kunnen voeren dienen de kenmerken van het rioolstelsel bekend, up to date en ten aller tijden beschikbaar te zijn. Ten behoeve hiervan beschikt de buitendienstmedewerker momenteel over een geschikte laptop die toegang heeft tot alle gemeentelijke bestanden.

Uitvoerende rol

De uitvoerende rol betreft het, na overleg met belanghebbenden, nemen van concrete maatregelen. Het ligt voor de hand dat aannemers en rioolreinigingsbedrijven een uitvoerende rol hebben, maar ook de aansturing van deze partijen valt onder de uitvoerende rol.

5 MAATGEVENDE SCENARIO'S

Bij de bestrijding van (de gevolgen van) incidenten waarbij riolering betrokken is gebruiken we de 7 maatgevende scenario's als leidraad. Deze 7 scenario's en de actieplannen per scenario zijn beschreven in dit hoofdstuk.

5.1 Beschrijving maatgevende scenario's

In deze paragraaf beschrijven we op hoofdlijnen de maatgevende scenario's. In bijlage 4 is een overzicht van de scenario's opgenomen.

Gevaarlijke lozing

Onder een gevaarlijke lozing verstaan we een lozing van stoffen op het rioolstelsel die zorgt voor bedreiging van:

- zuiveringsproces (biologisch);
- functioneren rioolstelsel;
- objecten van het rioolstelsel;
- kwaliteit oppervlaktewater;
- bodemkwaliteit.

De mate van gevaarlijkheid hangt af van de aard en hoeveelheid van de geloosde stof. De stoffen kunnen grofweg worden onderverdeeld in:

- chemicaliën;
- organische stoffen;
- olie;
- verontreinigd bluswater;
- afvalwater afkomstig van grootschalige opruimacties.

In bijlage 7 is een lijst opgenomen met stoffen die in zijn algemeenheid kunnen leiden tot gevaarlijke situaties. Per type incident zijn er diverse stoffen die in bepaalde hoeveelheden of concentraties kunnen leiden tot ongewenste situaties. Onderstaand wordt per type incident globaal aangegeven welke type stoffen dat zijn.

Bij het verstoren van het zuiveringsproces moet gedacht worden aan stoffen die schadelijk zijn voor het biologisch evenwicht op de RWZI zoals (grote hoeveelheden) organische stoffen en chemicaliën.

Stoffen die een bedreiging vormen voor het functioneren van het riool zijn, betonproducten, bouwafval, uithardende kunststoffen, olie en vetten.

Objecten waaruit het rioolstelsel bestaat zijn voor het overgrote gedeelte rioolleidingen en putten, veelal van beton of PVC. Daarnaast zijn er nog gemalen, afsluiters, terugslagkleppen etc. De bedreiging voor de objecten

bestaat met name uit chemicaliën, water met een lage zuurgraad en water met een (te) hoge temperatuur.

Bedreiging van de oppervlaktewaterkwaliteit wordt gevormd door chemicaliën, organische stoffen, olie, verontreinigd bluswater.

Bedreiging van de bodemkwaliteit wordt gevormd door chemicaliën, olie en verontreinigd bluswater.

Explosieve lozing

Onder een explosieve lozing verstaan we de lozing van (vluchtige en brandbare) stoffen in de riolering. Deze stoffen kunnen hier een brandbaar en explosief gas vormen dat zich makkelijk verspreid door het stelsel. Hierdoor ontstaat explosiegevaar in een relatief groot gebied. Ontbranding van dit gas zal leiden tot explosies met grote risico's voor personen en aanzienlijke schade aan de infrastructuur van de riolering.

De bekendste en meest voor de hand liggende vluchtige en brandbare stoffen zijn benzine, diesel en methaan (gas).

Breuk / instorting van (pers) leiding

Hieronder verstaan we een breuk of instorting van een pers- of rioolleiding. Als gevolg hiervan kunnen gevaarlijke situaties in de openbare ruimte ontstaan. Het plaatsen van afzettingen beperkt in veel gevallen het risico.

Een andere gevolg kan zijn het grootschalig vrijkomen van rioolwater. Hierdoor ontstaat schade aan bodem, grond- en oppervlaktewater of openbare en particuliere ruimten.

Afhankelijk van de hoeveelheid en aard van het vrijgekomen rioolwater kan dit leiden tot aantasting van de bodem- en/of grondwaterkwaliteit. Indien het water op de bodem blijft staan en direct contact mogelijk is kan er ook een gevaar voor de volksgezondheid ontstaan.

Afhankelijk van de hoeveelheid en aard van het vrijgekomen rioolwater en de grootte en stroming van het oppervlaktewater kan dit leiden tot een bedreiging van de oppervlaktewaterkwaliteit.

Vrijgekomen rioolwater dat afstroomt naar openbare en/of particuliere ruimten leidt vaak tot vocht/waterschade aan (kelders van) gebouwen. Daarnaast kan direct contact met het rioolwater leiden tot volksgezondheidsrisico's.

Overbelasting van riolering

Overbelasting van riolering ontstaat doordat het rioolstelsel het aanbod van afvalwater en/of regenwater niet afdoende kan verwerken. Oorzaken kunnen

zijn het uitvallen van een gemaal, verstopping of verkeerd bediende afsluiter, maar de belangrijkste is waarschijnlijk hevige neerslag.

In geval van hevige neerslag zijn er behoudens het leegpompen van ondergelopen ruimten weinig concrete acties. Wel is het in dat geval zinvol om goed bij te houden en achterhalen waar de overlast is opgetreden.

Verstopping

Hieronder verstaan we een verstopping van kolken, huisaansluiting of gemeentelijk riool waardoor afvoer van afval en regenwater niet meer gegarandeerd is. Dit kan leiden tot afvalwater in de woning, water op straat of lozing van afvalwater op oppervlaktewater.

De gemeente Nijmegen is bij verstopping van huisaansluitingen alleen verantwoordelijk voor herstelacties indien de verstopping zich op openbaar terrein bevindt. In alle andere gevallen is de particulier verantwoordelijk.

Lekkage

Onder lekkage verstaan we het (langzaam) vrijkomen van rioolwater via voegen, scheuren, langs inlaten of door de buiswand. Lekkages kunnen het gevolg zijn van:

- achterstallig onderhoud;
- corrosie;
- grondverzakkingen;
- gevaarlijke lozingen van stoffen die de infrastructuur aantasten;
- warmtewerking.

Lekkages kunnen ook leiden tot intrede van (grond) water en zandloop, waardoor er verzakkingen in het wegprofiel kunnen ontstaan.

Uitval gemaal

Het uitvallen of buitenwerking stellen van een gemaal (als gevolg van een storing of onderhoudswerkzaamheden) kan leiden tot overstortingen elders in het stelsel. Daarom is het erg belangrijk om van te voren te weten hoe lang een gemaal (in droogweer omstandigheden) buiten werking kan zijn voordat er overstorting plaatsvindt en waar de overstorting zal optreden. Daarnaast is het van belang om te weten hoe groot de aanvoer van afvalwater is, zodat een inschatting kan worden gemaakt van benodigde tijdelijke pompcapaciteit of het aantal tankauto's. Dit overzicht is momenteel niet voorhanden.

5.2 Actieplannen per scenario

Per scenario beschrijven we in deze paragraaf de belangrijkste aandachtspunten en concrete acties. Het verdient de aanbeveling om deze aandachtspunten en concrete acties verder schematisch uit te werken tot actieplannen per scenario.

Gevaarlijke lozing

Bij scenario gevaarlijke lozing zijn de belangrijkste aandachtspunten:

- wie is melder en wie veroorzaker;
- locatie, tijdstip, mogelijke oorzaak;
- om welke stof en hoeveelheid gaat het (monstername);
- waarvoor is de lozing een bedreiging;
- locatie gemalen, afsluiters en lozingspunten;
- wie coördineert en wie is bevoegd;
- volksgezondheid, milieu of openbare orde in gevaar.

Mogelijke concrete acties in dit scenario zijn:

- metingen/ monstername en analyse;
- voorkomen van instromen van verontreiniging;
- voorkomen van (verdere) verspreiding;
- afsluiten van riolen en afvoeren per as;
- afvoeren van de verontreiniging;
- afsluiten van rioolgemalen en het ophouden van de verontreiniging in het gemeentelijk riool;
- het verdunnen van de verontreiniging.

Explosieve lozing

Bij scenario explosieve lozing zijn de belangrijkste aandachtspunten:

- wie is melder en wie veroorzaker;
- locatie, tijdstip, mogelijke oorzaak;
- om welke stof en hoeveelheid gaat het (monstername);
- is er explosiegevaar, verspreidingsgebied;
- locatie gemalen, afsluiters en lozingspunten;
- wie coördineert en wie is bevoegd;
- volksgezondheid, milieu of openbare orde in gevaar.

Mogelijke concrete acties in dit scenario zijn:

- metingen/ monstername (brandweer);
- verdunnen afvalwater (in samenwerking met brandweer en/of waterbeheerder);
- affakkelen brandbare of vluchtige stof;
- doorspoelen, ventileren en ontlichten;
- afvangen met actieve koolstoffilters (zal met name de brandweer doen).

Breuk/instorting

Bij scenario breuk/instorting zijn de belangrijkste aandachtspunten:

- wie is melder en wie veroorzaker;
- locatie, tijdstip, mogelijke oorzaak;
- hoeveelheid rioolwater die vrijkomt;
- impact op bodem of oppervlaktewater;
- locatie gemalen, afsluiters en lozingspunten;
- wie coördineert en wie is bevoegd;
- volksgezondheid, milieu of openbare orde in gevaar.

Mogelijke concrete acties in dit scenario zijn:

- uitschakelen van één of meerdere gemalen;
- rekening houden met eventuele overstorting;
- bypass of tijdelijke opslag van afvalwater;
- afvoeren van afvalwater per as;
- herstelwerkzaamheden riolering;
- eventuele opruimacties;
- monsterneming en analyse.

Overbelasting van riolering

Bij scenario overbelasting van riolering zijn de belangrijkste aandachtspunten:

- wie is melder en wie veroorzaker;
- locatie, tijdstip, mogelijke oorzaak;
- wat is de aard van de overbelasting (afvalwater of regenwater/neerslag);
- wat is de impact op het oppervlaktewater;
- wat is de impact op de openbare ruimte;
- locatie gemalen, afsluiters en lozingspunten;
- wie coördineert en wie is bevoegd;
- volksgezondheid, milieu of openbare orde in gevaar.

Mogelijke concrete acties in dit scenario zijn:

- vaststellen locatie overstort/uitlaat;
- informeren omwonenden;
- monsterneming en analyse;
- afvoeren van afvalwater per as;
- oppervlaktewater doorspoelen.

Verstopping

Bij scenario verstopping zijn de belangrijkste aandachtspunten:

- wie is melder en wie veroorzaker;
- locatie, tijdstip, mogelijke oorzaak;
- locatie op particulier of openbaar terrein;
- functie van het verstopte riool;
- locatie gemalen, afsluiters en lozingspunten;

- wie coördineert en wie is bevoegd;
- volksgezondheid, milieu of openbare orde in gevaar?.

Mogelijke concrete acties in dit scenario zijn:

- vaststellen locatie (openbaar of particulier);
- vaststellen oorzaak verstopping;
- reinigen of vrijmaken riolen of kolken;
- vernieuwen huis- of kolkaansluiting;
- bypass of tijdelijke opslag van afvalwater;
- afvoeren van afvalwater per as.

Lekkage

Bij scenario lekkage zijn de belangrijkste aandachtspunten:

- wie is melder en wie veroorzaker;
- locatie, tijdstip, mogelijke oorzaak;
- gevaar voor openbare ruimte en/of bodem;
- effect op systeem functioneren;
- locatie gemalen, afsluiters en lozingspunten;
- wie coördineert en wie is bevoegd;
- volksgezondheid, milieu of openbare orde in gevaar.

Mogelijke concrete acties in dit scenario zijn:

- afzetten openbare ruimte;
- vaststellen oorzaak instorting;
- vaststelling gevolgen systeem functioneren;
- afvoeren rioolwater per as of bypass;
- vaststellen herstelmaatregel;
- beoordelen urgentie maatregel irt systeem;
- Rioolinspectie, radarmeting holle ruimten.

Uitval gemaal

Bij scenario uitval gemaal zijn de belangrijkste aandachtspunten:

- wie is melder en wie veroorzaker;
- locatie, tijdstip, mogelijke oorzaak;
- is er sprake van vrijkomen van afvalwater;
- effect op opperlaktewater (overstort);
- effect op systeem functioneren;
- locatie gemalen, afsluiters en lozingspunten;
- wie coördineert en wie is bevoegd;
- volksgezondheid, milieu of openbare orde in gevaar.

Mogelijke concrete acties in dit scenario zijn:

- oorzaak uitval vaststellen;
- gemaal in werking krijgen;
- locatie mogelijke overstort vaststellen;
- locatie bezoeken en controleren op lozing;

- afvoeren rioolwater per as of bypass;
- rioolwater verwijderen;
- oppervlaktewater doorspoelen.

6 NAZORG EN EVALUATIE VAN INCIDENTEN

Onder nazorg van incidenten waarbij de riolering betrokken is verstaan we in dit plan het verhalen van de kosten op de veroorzaker en het evalueren van opgetreden incidenten. In beide gevallen is het registreren van het verloop tijdens het incident heel belangrijk. Deze 3 elementen worden in dit hoofdstuk besproken.

6.1 Verhalen van schade op de veroorzaker

Het bestrijden van de gevolgen van incidenten brengt altijd kosten met zich mee. De kosten kunnen worden verdeeld in directe kosten (arbeidsloon rioleringsbeheerder, reinigingskosten, rekeningen van derden) en indirecte kosten (herstelwerkzaamheden, kosten ondernemers en bewoners). Het totaal van deze kosten vormt de schade voor gemeente (en mogelijk andere betrokkenen) als gevolg van het incident. Het is mogelijk deze schade op de veroorzaker te verhalen. Voor een goede verantwoording van het schadeverhaal is het nodig om tijdens de bestrijding en afhandeling van het incident voldoende informatie te verzamelen.

Bij het verhalen van de kosten op de veroorzaker dienen de 4 onderstaande vragen te worden beantwoord:

- Wie was de veroorzaker?
- Was de lozing in strijd met een wet of regel?
- Bestaat er een causaal verband tussen de overtreding van de wet en de gelden schade?
- Zijn de gemaakte kosten kwantificeerbaar en uitsluitend gemaakt voor het verhelpen van de schade die door de lozing is ontstaan?

Om ervoor te zorgen dat het schadeverhaal na afloop van het incident goed verloopt, dient de rioleringsbeheerder tijdens het incident aandacht te besteden aan onderstaande aspecten:

- Zo duidelijk mogelijk vastleggen van de schade, bijvoorbeeld door middel van foto's;
- In geval van lozing vaststellen welke stof geleid heeft tot de schade door middel van metingen, monsternamen of onderzoek (vrachtbrieven, aanduidingen op opslagtanks, overleg met bedrijf etc);
- Achterhalen/ op de hoogte brengen van en in overleg treden met de veroorzaker;
- De veroorzaker in staat stellen de schade binnen een redelijke termijn te herstellen;
- Het verloop van het incident en de bestrijding ervan nauwkeurig registreren in het logboek (zie paragraaf 6.2);
- Kosten en inzet van personeel/materieel nauwkeurig vastleggen;
- Het uitvoeren van extra werkzaamheden als zodanig registreren.

6.2 Registratie door middel van het logboek

In bijlage 8 zijn blanco formulieren voor logboek en evaluatie van incidenten opgenomen. Het logboek is voornamelijk bedoeld voor het vastleggen van de bestrijding van het incident ten behoeve van schadeverhaal, maar kan ook gebruikt worden voor de evaluatie. Het evaluatieformulier is bedoeld om achteraf te leren van voorgevallen incidenten.

De opzet voor het logboek betreft een eerste versie die aan de hand van de evaluatie(s) een definitieve vorm moet krijgen. De belangrijkste items van het logboek:

- Algemeen, naam, adres, datum, tijdstip etc;
- Logboekschrijvers; wie heeft het ingevuld en bijgehouden;
- Omschrijving van het incident, veroorzaker etc;
- Melden en doorgeven; waar, wanneer, wie;
- Beoordelen en opschalen; coördinatie en bevoegdheden;
- Uitvoeren van acties; detailbeschrijving van genomen beslissingen, acties, adviezen, gemaakte kosten etc.

6.3 Evaluatie incident

We kunnen veel leren van de afhandeling van opgetreden incidenten. Om ook daadwerkelijk ervan te leren is het van belang om ieder incident na afloop te evalueren met de betrokken partijen/medewerkers. Het doel van het evalueren van opgetreden incidenten is meervoudig:

- Hoe kunnen dergelijke incidenten in de toekomst worden voorkomen;
- Wat kunnen we doen om de effecten van dergelijke incidenten in de toekomst verder te beperken;
- Hoe kunnen de behandeling van het incident in de toekomst soepeler laten verlopen;
- Hoe kunnen we de financiële afhandeling (nazorg) in de toekomst beter laten verlopen.

De evaluatie valt onder de verantwoordelijkheid van de kwaliteitsbeheerder riolering, die hiervoor ook de ervaringen van alle betrokken partijen verzameld. In bijlage 9 is een blanco formulier voor de evaluatie van incidenten opgenomen.

7 IMPLEMENTATIE EN EVALUATIE INCIDENTENPLAN

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe dit incidentenplan succesvol zal worden geïmplementeerd, geëvalueerd en verbeterd.

7.1 Implementatie incidentenplan

De gemeente Nijmegen zorgt voor officiële verzending van het definitieve Incidentenplan Riolering Nijmegen aan de betrokken partijen. In begeleidend schrijven wordt verzocht aan te geven op welke manier implementatie heeft plaatsgevonden.

De verantwoordelijkheid voor de implementatie van dit plan binnen de betrokken partijen ligt volledig bij deze partijen zelf.

- Kwaliteitsbeheer riolering: via blocoverleg riolering;
- Afdeling milieu: via overleg handhaving;
- Brandweer: via overlegstructuur Officieren van Dienst;
- Waterschap: via coördinatoren handhaving en technische installaties.

De afdeling milieu is verantwoordelijk voor het opnemen van / verwijzen naar dit Incidentenplan Riolering in Deelplan 27 Milieu van het rampenplan.

7.2 Evaluatie incidentenplan

Voor het optimaal functioneren van een incidentenplan riolering is het van groot belang dat het plan actueel gehouden wordt. Om het plan actueel te houden moet het periodiek getoetst worden. Hierbij moet vast komen te staan of het huidige plan qua samenstelling en actualiteit van de gegevens voldoet.

De evaluatie van het incidentenplan dient minimaal plaats te vinden na ieder incident en maakt onderdeel uit van de nazorg en evaluatie van het betreffende incident. De evaluatie valt onder de verantwoordelijkheid van de kwaliteitsbeheerder riolering, die hiervoor ook de ervaringen van alle betrokken partijen verzameld.

Tijdens deze evaluatie dient aan de orde te komen of het incidentenplan voldoende handvaten bood om het incident adequaat af te kunnen handelen en/of de nadelige gevolgen te beperken:

- Melden en doorgeven:
 - Zijn alle te betrekken instanties opgenomen in het plan;
 - Zijn contactgegevens beschikbaar en up to date;
- Beoordelen en opschalen
 - Is voldoende informatie en advies beschikbaar om de situatie te kunnen beoordelen;

- Zijn de bevoegheden en verantwoordelijkheden duidelijk (ook voor de bevoegde/ verantwoordelijke partijen);
- Uitvoeren van acties
 - Zijn de concrete acties voldoende uitgewerkt in het plan;
- Nazorg
 - Is het verhalen van de schade met behulp van het plan goed verlopen;
 - Volstaat de opzet van de formulieren logboek en evaluatie.

In bijlage 10 is een blanco formulier voor de evaluatie van het incidentenplan opgenomen.

Op basis van de evaluatie kan het noodzakelijk zijn per direct wijzigingen door te voeren in (bijlagen van) het incidentenplan. Een alternatief is het verzamelen van de op- en aanmerkingen en gezamenlijk verwerken in een periodieke update van het incidentenplan.

BIJLAGE 1

Algemeen stappenplan

BIJLAGE 2

Overzicht betrokken instanties en telefoonnummers

BIJLAGE 3

Coördinatie, bevoegdheden en rollen

BIJLAGE 4

Scenario's en Acties

BIJLAGE 5

Gebiedskaart met risico's

BIJLAGE 6

Gebiedskaart rioolstelsel

BIJLAGE 7

Gevaarlijke stoffen

BIJLAGE 8

Logboek Incidenten

BIJLAGE 9

Evaluatie Incidenten

BIJLAGE 10

Evaluatie Incidentenplan